

VÄGSJÄL

ARKEOLOGI LÄNGS VÄG 117 I HALLAND

UTSKRIFT 15

UTSKRIFT 15

VÄGSJÄL

Arkeologi längs Väg 117

Red. Per Wranning

Vägsjäl tillägnas minnet av Magnus Svensson och Tore Artelius.

Utskrift ges ut av Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Detta är nr 15 i en löpande serie

Postadress: Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3, 302 43 Halmstad

Telefon: 035-19 26 00

E-post: kansli@kulturmiljohalland.se

Hemsida: www.kulturmiljohalland.se

Form och Layout: Anders Andersson

©2019 Kulturmiljö Halland och författarna

ISBN 91-85720-61-5

Tryck: Åbergs tryckeri AB, Tomelilla 2019

Innehåll

LENNART CARLIE:

Väg 117 – en gammal väg i ny tappning 13

OLA KADEFORS:

Stenålder vid Ebbarps hög 33

TORE PÅSSE:

Pollenanalytiska resultat från Årnabergasjön 41

MAGNUS SVENSSON:

What time is it? – Being Mesolithic during the Neolithic 45

LINN NORDVALL:

Hus med nedsänkt golv – funktion eller tradition? 71

CAROLINE ARCINI, TORBJÖRN BRORSSON & PER WRANNING:

Tjärby Norra – Ett förromerskt gravfält med ovanliga traditioner 97

TORBJÖRN BRORSSON:

Människor från andra sidan havet – den förromerska keramiken från
gravfältet i Tjärby Norra 129

PER WRANNING:

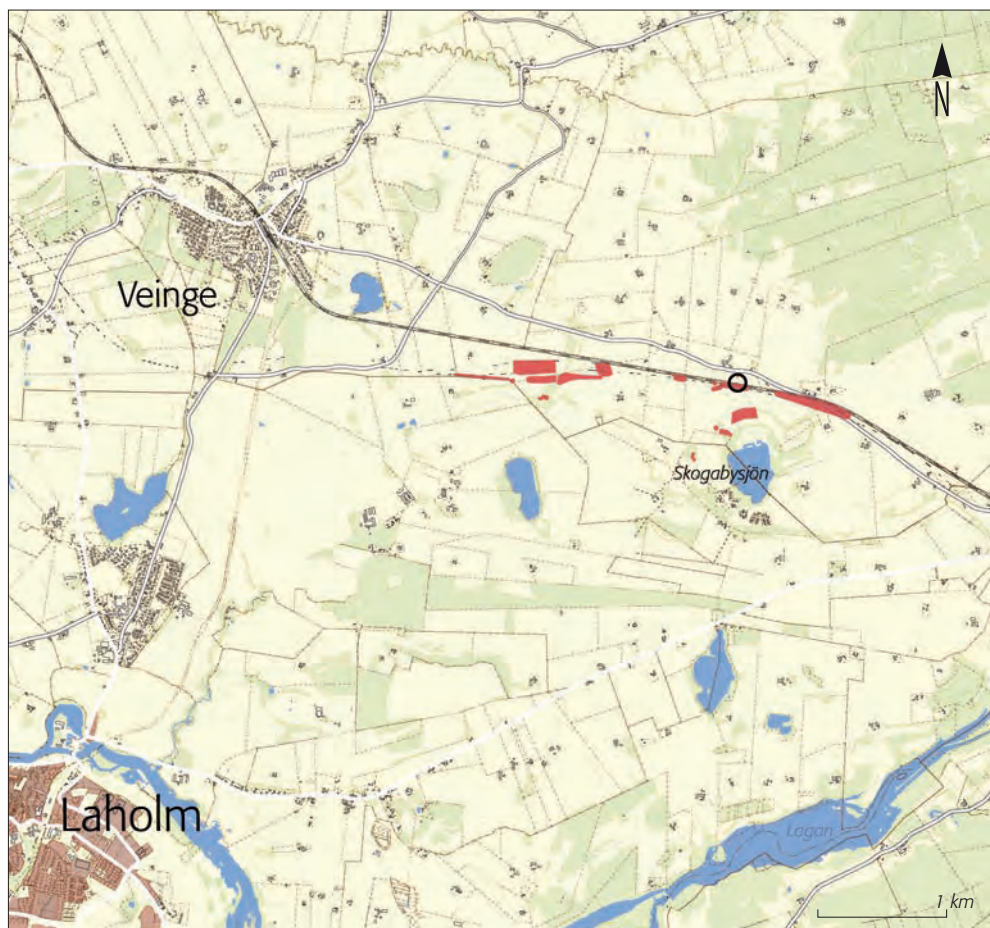
Mikroregional byggnadstradition under romersk järnålder 153

ANDERS HÅKANSSON:

Skogaby under den tidigmedeltida agrara expansionen 179

ANDERS HÅKANSSON:

En Alsengem i Skogaby 209

Figur 1. Fornlämningsområdet inringat. Näraliggande fornlämningar markerade med rött. Skala 1:10 000.

Ola Kadefors:

Stenålder vid Ebbarps hög

I början av oktober 2007 utförde Kulturmiljö Halland en mindre undersökning av en stenåldersboplats; RAÄ 325 i Veinge socken, strax öster om Ebbarps hög (Laholm lfs RAÄ 97:1) i Skogaby. Undersökningen var av de mindre slagen, under två dagar grävdes totalt 17 rutor i ett mesolitiskt lager där det insamlades totalt 1031 flintor av varierande slag. Undersökningsområdet var också litet, endast 95 m². Undersökningen utfördes inom ramen för de större undersökningarna inför byggandet av väg 117 mellan Skogaby och Tjärby i Laholms kommun, men saknade egen budget. Det kan vara förklaringen till att platsen aldrig blivit rapporterad. Undersökningen hamnade i skuggan av de större, mer omfattande undersökningarna inom projektet och hamnade mellan stolarna. Därtill gick undersökningsledaren Magnus Svensson tragiskt bort ett par år efter undersökningen, innan han hann bearbeta och avrapportera undersökningsresultaten.

Landskapet kring Lillån och stenålderslämningar i närområdet

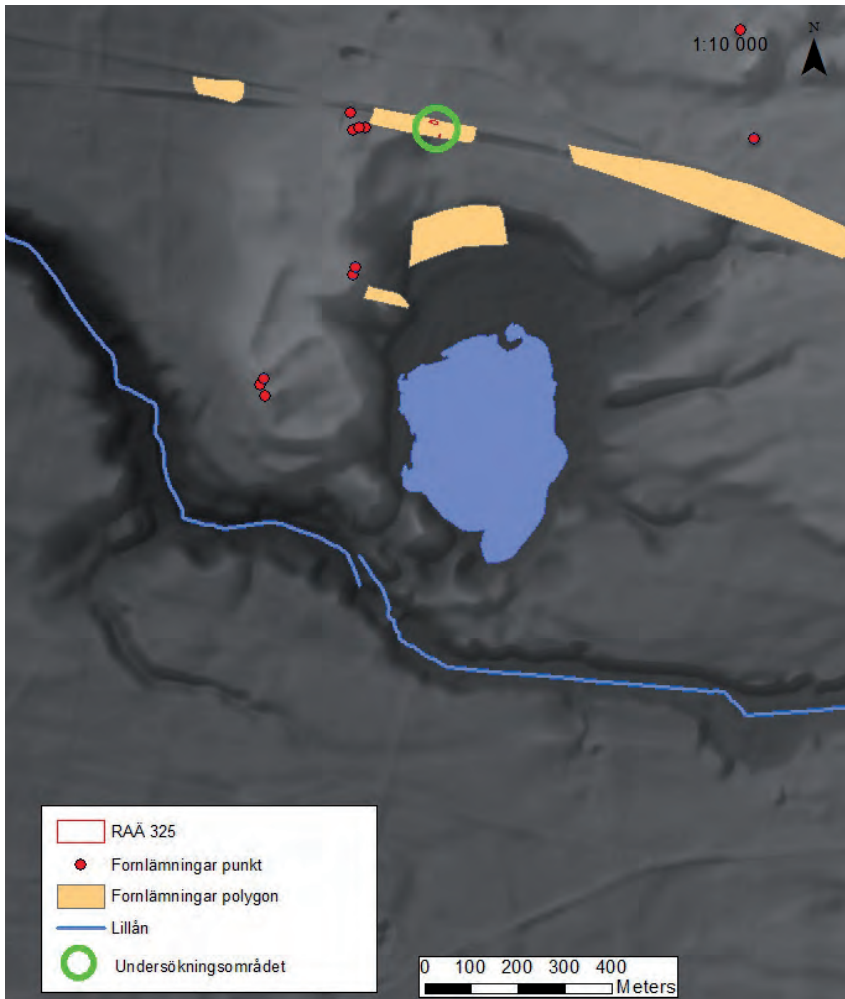
Det närmaste vattendraget till RAÄ 325 är Skogabysjön. Sjön tycks sakna inlopp, i alla fall om man tittar på moderna kartor, men har sitt utlopp i den närliggande Lillån. I sjöns direkta närområde finns åtta fornlämningar registrerade. Dessa fornlämningar utgörs av en hög, fyra stensättningar och tre boplatser. En av dessa boplatser är den inför byggandet av väg 117 undersökta RAÄ 326, en boplatz med i huvudsak lämningar från järnålder och medeltid (Håkansson 2011). De två övriga fornlämningarna, RAÄ 144:1 och 145:1, är platser där man påträffat flintor. Dessa båda platser ligger på sluttningen på nordsidan av sjön. Det kan även nämnas att där även finns en kvarn vid utloppet till sjön, vilken dock ej är registrerad.

Själva Lillån gör skäl för namnet. Ån är inte mer än ett par meter bred och är bitvis mycket grund. Det är mycket lite bebyggelse utmed ån där den skär genom odlingslandskapet och vid en översyn av fornlämningsregistret är det få fornlämningar registrerade i åns direkta närhet. Drygt 2 km öster om RAÄ 325 har det påträffats en silverskatt med mynt från 1300-talet (Hallandsposten 1962-05-09) och 1300 meter öster om RAÄ 325 undersöktes år 2006 RAÄ 334 (Nolshögen kallad). Den sistnämnda lämningen var en omfattande boplatz med lämningar från framförallt neolitisk tid (mellan- och senneolitikum). Det kan även nämnas att det här också fanns omfattande system av rännor som bedömdes vara neolitiska. Även om det förekom mesolitiska dateringar (^{14}C -prov), så fanns inget fyndmaterial som direkt kunde knytas till den perioden (Svensson 2008).

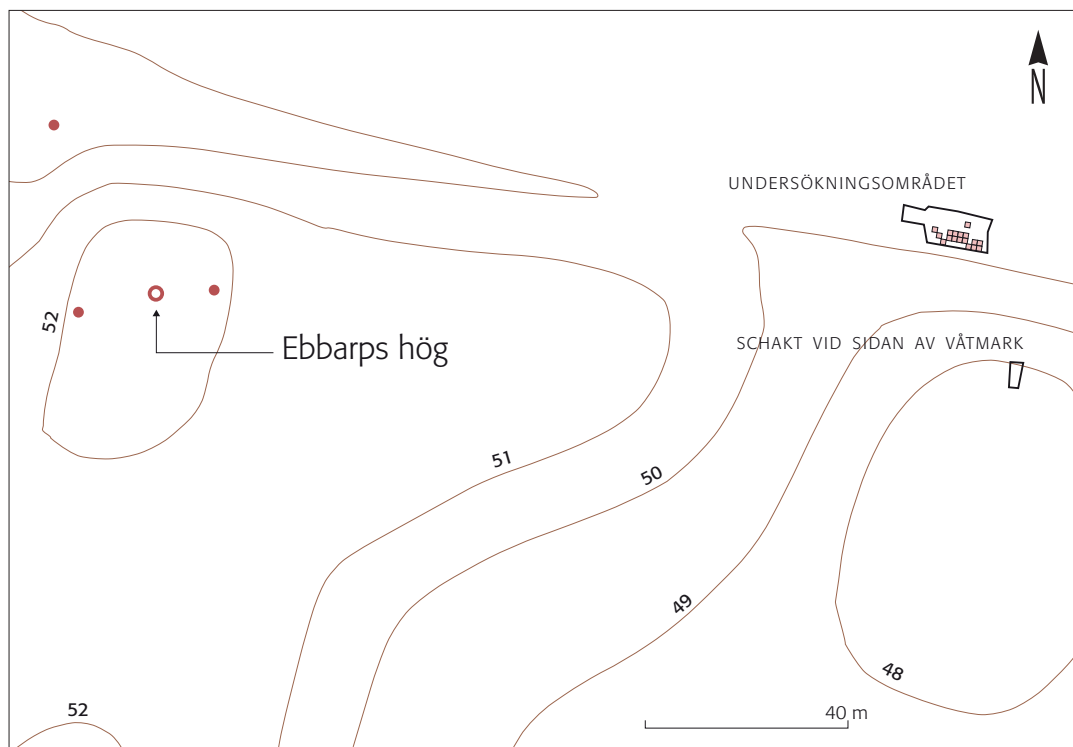
Även om ån idag är anspråkslös så förefaller det inte som den alltid varit det. Om man tittar lite närmare på områdets topografi så framskymtar ett landskap där ån rinner genom en bäckravin med understundom branta ravinbranter. Detta antyder att det någon gång i historien, kanske under mesolitisk tid, varit ett betydligt mer omfattande vattendrag än vad det är idag. Möjligen är detta en geologisk formation som går tillbaka till slutet av istiden. Skogabysjön skulle då, eftersom dagens vattenspiegel ligger på snarlik höjd med den intilliggande åravinen, varit en utbuktning av själva ån. Det kan tilläggas att själva sjön också förefaller varit större under äldre tider då dess strandbrink ej tangerar sjöns nuvarande utbredning. En möjlighet kan också vara att sjön är en s.k. dödishåla. Det kan också vara värt att påpeka att ån Lagan under mesolitisk tid inte var av samma storlek som idag. Först ca 7000 BC började sjön Bolmen p.g.a. sjötippningen avvattnas genom Lagan (Persson 2016). Detta torde ha ökat vattenvolymen i Lagan betydligt och kraftig påverkat landskapsbilden i området runt RAÄ 325.

Utöver ovan nämnda Nolshögen har det i området, i huvudsak i

anslutning till ån Lagan, utförts några undersökningar av stenåldersboplatser. Invid Lagan har exempelvis Laholm lfs RAÄ 74, kallad Karseforsen, undersökts. Platsen innehåller lämningar från hela stenåldern, från äldre stenålder fram till senneolitisk tid, då området utgjort en mycket bra fångstplats för lax under alla tider. Som äldst dateras denna plats typologiskt till ca 8000 BC (Arbman 1954). Ytterligare en plats som undersökts i närområdet är RAÄ 79. Denna plats, som även den ligger utmed Lagan, innehöll rikligt med flinta från mesolitikum. På typologisk grund bedöms dock denna boplatz inneha sin tidsmässiga start i mitten av mesolitikum, under Kongemosekultur (mellan ca 7000–5500 BC) och här finns också

Figur 2. Topografisk modell över undersökningsområdet. Skala, se skalstock.

Figur 3. Undersökningsområdet. Samtliga schakt samt höjdkurvor. Skäl 1:1500.

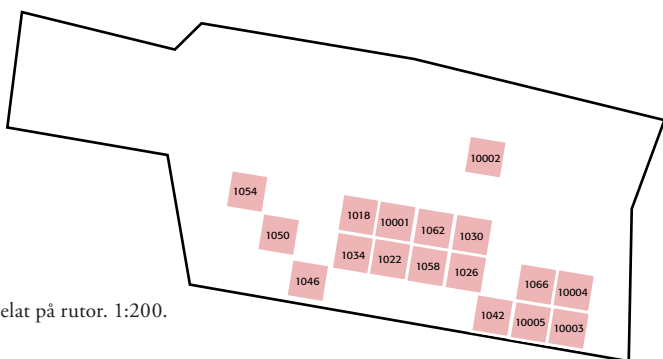
flintföremål som typologiskt kan bestämmas till Ertebøllekultur (Ca 5500–3900 BC) (Carlie 1997, Vang Pedersen 1993). Om man söker sig längre ut mot havet ökar mängden stenåldersboplatser i anslutning till Lagan. Nämnas kan exempelvis Laholm lfs RAÄ 113, där material från senare delen av Maglemosekultur påträffades (Carlie 1995).

Undersökningen av RAÄ 325

Som nämnts ovan utfördes undersökningen av RAÄ 325 i oktober 2007. Vid undersökningen deltog Magnus Svensson (projektledare), Linn Nordvall och Ola Kadefors. En yta på totalt 95 m² schaktades av med traktorgrävare. Vidare drogs ett mindre undersökningsschakt i en intilliggande "håla", en försänkning med kärrväxter i åkern. Denna håla var i kanterna alltför sank för att komma till på ett säkert vis, varför det endast drogs ett schakt i ena kanten av den. I detta schakt påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Matjord	Sakord	Vikt	Antal
	Kärna	17	1
	Avslag	23	5
	Skrapa	5	1
G10003	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	232	74
	Kärna	70	2
	Kärnfragm.	30	1
	Mikrospån	1	1
	Skrapa	4	1
	Spån	2	1
	Spånfragm.	4	3
G10004	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	12	1
	Skrapa	7	1
G10005	Sakord	Vikt	Antal
	Kärna	85	2
	Skrapa	17	1
	Spån	21	3
	Avslag	94	28
G1062	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	253	22
	Kärna	14	1
	Kärnfragm.	12	1
	Spånfragm.	1	1
G1022	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	806	3
	Kärna	163	1
	Kärnfragm.	23	1
	Mikrospån	1	3
	Skrapa	4	1
	Spån	2	2
	Spånfragm.	3	
G1026	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	178	27
	Kärna	25	2
	Skrapa	58	5
	Spån	5	4
	Spånfragm.	1	1

G10001	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	44	17
G1066	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	539	54
	Kärna	160	2
	Kärnfragm.	87	1
	Mikrospån	1	1
	Mikrosticket	1	1
	Skrapa	14	2
	Spån	3	2
G1058	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	978	283
	Kärna	383	6
	Kärnfragm.	41	2
	Mikrospån	1	1
	Pilspets	1	1
	Skrapa	61	7
	Spån	13	7
	Spånfragm.	3	4
G1046	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	120	60
	Skrapa	6	1
	Spån	2	4
	Spånfragm.	3	5
G1034	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	33	29
	Kärnfragm.	8	1
	Skrapa	17	2
	Spån	2	2
	Spånfragm.	2	2
G1018	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	8	3
	Spån med	1	1
G1030	Sakord	Vikt	Antal
	Avslag	230	28
	Kärna	35	1
	Kärnfragm.	37	2
	Skrapa	32	4
	Spån	1	1
	Spånfragm.	2	3

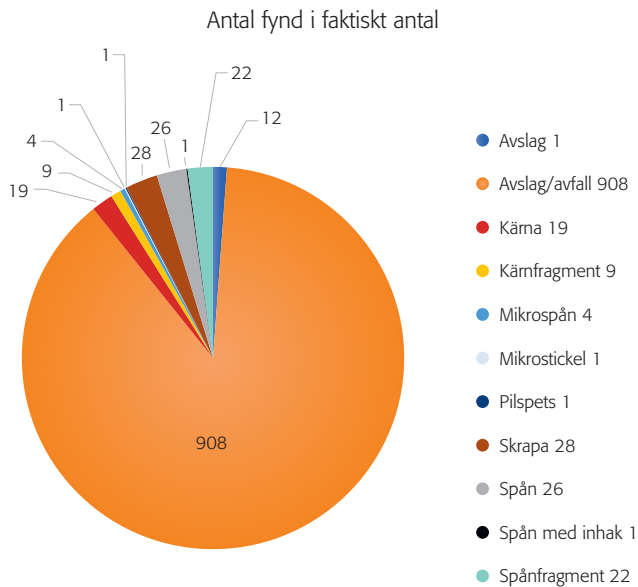
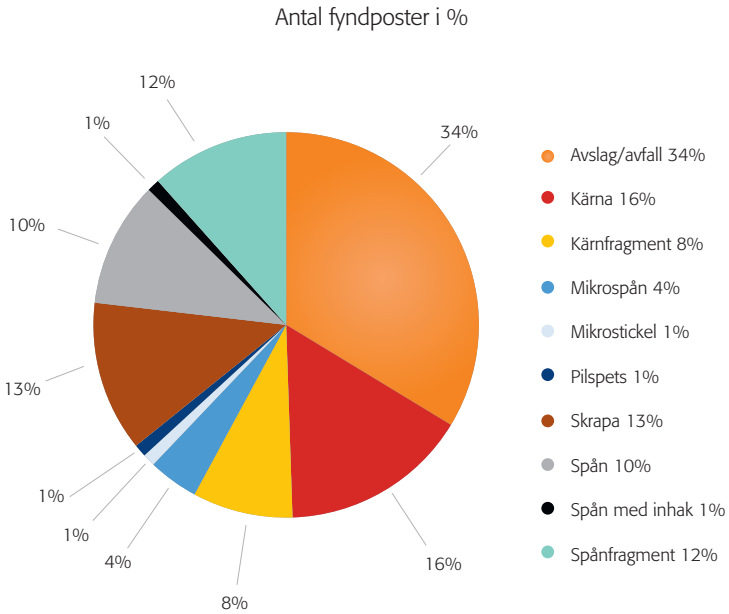
Figur 4. Fynden fördelat på rutor. 1:200.

Själva undersökningsområdet banades först ner till fyndförande lager drygt 0,10 meter under matjorden. Det fyndförande lagret bedömdes vara ett äldre kulturlager eller en äldre markhorisont, vilket innehöll flintor. Detta lager var mellan 0,1–0,2 meter tjockt och i detta grävdes totalt 17 rutor. Det undersökta kulturlagret var till sin karaktär lik matjorden med den skillnaden att det bitvis var något sotigare. Dock påträffades aldrig någon hård inom undersökningsområdet. Endast en anläggning hittades under matjordslagret. Denna undersöktes dock inte.

Två av rutorna i den västra delen av undersökningsområdet, liksom en i den norra delen och en i den södra delen, var tomma på fynd. Detta antyder att lämningen var koncentrerad till ett mycket begränsat område. Att fynden var väldigt koncentrerade, samt att dessa påträffas i ett begränsat sotigt lager, antyder att det kan ha varit frågan om en hyddlämning snarare än ett kulturlager som avsatts efter människor som vistats på platsen under en längre tid.

I de 17 rutorna påträffades totalt 1031 flintor med en sammanlagd vikt av 5081 gram. Dessa flintor utgjordes till övervägande del av avslag/avfall. Sett till den totala mängden fynd så utgör denna fyndkategori drygt 88% av alla fynd med sina totalt 908 objekt. Trots att det förefaller vara en hög procentandel så innebär siffrorna att 12 % av objekten är andra saker än avslag. Dessa övriga procent utgörs av nio andra fyndkategorier som antingen är redskap eller kan kopplas till redskapsproduktion. Det flintmaterial som ej är avslag/avfall utgörs av spån, spånfragment, kärnor, kärnfragment, mikrosnån, mikrostickel, skrapor, spån med inhak samt en möjlig pilspets. Den sistnämnda är sannolikt dock en lancettmikrolit. Materialet från platsen ger ett mångsidigt intryck med flera olika redskapskategorier. Tillsammans med den stora mängden avslag indikerar fynden att man vid platsen uppehållit sig och bedrivit redskapstillverkning. Vidare förefaller det som om där även finns andra göromål representerade då en av de största kategorierna utgörs av skrapor (totalt tolv objekt) samt att det på tio av de påträffade flintorna finns spår som troligen är bruksretuscher. Hur länge man uppehållit sig vid platsen är dock omöjligt att säga.

Inom huvudkategorierna döljer sig ytterligare underkategorier. Exempelvis finns bland kärnorna och kärnfragmenten (totalt 23 fyndposter) såväl avslagskärnor som spånkärnor, samt även mer specifika objekt som en möjlig *ensidig tvåpolig kärna* (f.nr 85 från G10005). Denna kärna är dock ej helt typisk, men kategorien brukar i Danmark/Skåne härledas till äldre Maglemosekultur och i Bohuslän till Sandarnakulturen. Vidare finns i materialet ett objekt (f.nr 91 från G10003) som sannolikt är en mikrolit, vilket även den antyder en datering av platsen till äldre Maglemosekultur. Ytterligare

Figur 5. Fynden i procent samt i förhållande till faktiskt antal.

indikationer på detta är förekomsten av mikrospån, den tidigare nämnda lancetten, samt en mikrostickel (f.nr 61 från G1066). Även lancetter och mikroliter kan härledas till äldre delen av Maglemosekultur (Vang Pedersen 1993). Några mikrospånkärnor förekommer dock inte.

De spån som påträffats är ej av den yppersta kvalité som man är van att se från senare faser av mesolitikum (framförallt under Kongemosekulturen), utan ger ett något primitivt intryck. Någon inblandning av andra tidsavsnitt förefaller ej förekomma då materialet ger ett homogent intryck. Det sammanlagda intrycket är således att RAÄ 325 troligen är en mindre boplatz eller en hyddlämning från den äldre delen av Maglemosekultur, vilket i kalenderår motsvarar cirka 8000 BC.

Referenser

- Arbman, Holger. 1954. Hallands forntid. *Hallands historia, från äldsta tiden till freden i Brömsebro*, Meijers bokindustri. Halmstad
- Carlie, Lennart 1995. RAÄ 113, Ösarp 3:1, *Labolms lfs, Halland, Arkeologisk undersökning 1994*. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland, Uppdragsverksamheten, Halmstad
- Carlie, Lennart. 1997. RAÄ 79, *en mesolitisk jaktstation i södra Hallands inland*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 1997:2. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland, Uppdragsverksamheten, Halmstad
- Håkansson, Anders. 2011. *Furudal, bebyggelselämningar från järnålder och medeltid*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:3. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland, Uppdragsverksamheten, Halmstad
- Persson, Carl. 2016. *Sjön Bolmens förändrade vattennivåer. Arkeologisk diskussion om landskapsutveckling under perioden 5300 – 2000 f.Kr.* Smålands museums rapport 2016:15.
- Svenson, Magnus. 2008. *Nolshögen, boplatz, samlingsplats och gravplats*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2008:3. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland, Uppdragsverksamheten, Halmstad
- Vang Pedersen, Peter. 1993. *Flint fra Danmarks oldtid*. Høst & søn forlag, København

UTSKRIFT 15 är ett temanummer som belyser resultaten från de arkeologiska undersökningar som utfördes inför omläggandet av Väg 117, numera Riksväg 15, genom tre socknar i Laholms kommun.

I tio artiklar presenteras och diskuteras lämningar alltifrån mesolitikum till medeltid via neolitikum, brons- och järnålder, med fokus på Laholmstrakten och med jämförande utblickar i såväl resten av Halland som i Sydskanandinavien.

Titeln **Vägsjäl** är en medveten felstavning och åsyftar till såväl vägsträckans, men också till dess närområdes själ liksom till den plats dessa tagit i våra egna själar under de femton år som löpt sedan projektet startade.

KULTURMILJÖ
HALLAND